

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

4. Quando circumstantia tribuat, aut mutet speciem Actus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

propterea quādiu manet actus charitatis, est bonus, quoniam diligitur Deus propter ipsum. **Obijciēs.** Potest quis quippiā diligere æquē propter duos fines, ergo poterit Deum diligere propter ipsum & propter inane lucrum vel falsā laudis, & gloriæ studium. **Respondeo,** si in huiusmodi dilectione æquē duos, quos dixim⁹, fines sibi proponat, ac velit, tunc vnus tantum est actus, qui nō est charitatis, sed malus, quoniam actus quo æquē duos fines optamus, bonum scilicet & malum, in totum insicitur ab eo fine, qui malus est, hoc autē non est actum charitatis fieri malum ob malum finem adiectum, sed actum esse malum quo Deus simul & aliquid vanum, & inane æquē diligitur. Actus igitur charitatis quo Deus diligitur propter ipsum, non fit malus extrinsecus ob malum finem ex proposito voluntatis adiectum; opus tamen exterius, cum sit vnum & idem, potest esse aliquādo charitatis in Deum vel hominem, interdum verò malus ob malum finem. Veluti si Titius in Caium beneficium cōferat propter Deum, mox vero propter inane lucrum, vel ob id quippiam obsecum: actus enim exterior, motu, impulsu & imperio voluntatis potest in bonum, vel malum finem referri: & tunc si actus exterior habet obiectum proprium, ex eo bonus vel malus, vel medius & indifferēs existit, & ex fine adiecto totam siue primam, vel aliam bonitatem aut deformitatem tanquam ex circumstantia sumit: t si Titius furetur propter adulterium. Si verò actus exterior ex suo proprio fine, & obiecto non sit opus specialis virtutis aut vitij, tūc ex fine adiecto specialem honestatem, aut vitiositatem accipiet: quemadmodum alteri benefacere, potest esse actus charitatis, misericordiæ, liberalitatis, iustitiæ: item potest etiam esse actus vitij, nimirum quo quis esse esse & prodige viuit, vel inanem gloriam concupiscit, aut turpe lucrum affectat, pro varietate diuersæ voluntatis in finem.

Quintō queritur, An actus voluntatis interior ita sit actus virtutis, vt vitij esse non possit. quod perinde est, ac si queramus, An actus voluntatis interior ita sit per se bonus, vt malus fieri & esse nequeat. **Respondeo,** ex his quæ hactenus diximus, colligi, interdum voluntatis actum re ipsa mutari, si aliqua circumstantia mutetur: quoniam id, quod circumstantiæ rationem habet, comparatione actus externi, transit in partem obiecti, comparatione actus interni voluntatis. Exemplum sit: si quis furetur rem in loco sacro, comparatione furti locus est circumstantia: at comparatione voluntatis, est pars obiecti, quoniam vult furari rem in loco sacro. Sic etiam, si quis furetur rem sacram, comparatione furti, circumstantia est quod res furtiua sit sacra; sed respectu voluntatis, pars est obiecti, quoniam vult rem sacram furari, & idem de cæteris circumstantijs est dicendum. Vnde fit, vt item actus externus possit esse virtutis & vitij, quoniam circumstantia mutata, idem re ipsa actus manet, & modo virtutis est opus, modo vitij. Sicut si pugnes egregiō causa virtutis, aut gloriæ cupiditate & studio: at verò actus voluntatis internus, si est virtutis actus, necesse est, vt sit per se bonus, quoniam est gratia honestatis: si verò sine mutato, idem velis quod antea, nō est idem voluntatis actus, siquidem ob-

iectum mutasti. Si igitur factus est malus, non idem, sed alius est actus. Hoc igitur interest inter actum voluntatis internum, & externum, quod externus ex bono fit malus, etiam si idem re ipsa maneat: nam circumstantia, quæ est accidens actus, mutatur; at verò internus, per se est bonus, aut per se malus, nec idem ex bono transit in malum, eo quod mutatur obiectum, mutata parte obiecti: qua mutatione facta idem actus voluntatis non manet.

Cap. III.

Quando circumstantia tribuat aut mutet speciem actus.

PRIMO queritur, An circumstantia vt mutet speciem actus debeat esse per se, & directo & expresse voluntaria. **Quæstio** inde mouetur; quia id, vnde virtutis aut vitij species accipitur, opus est, vt sit voluntarium per se & directo; quoniam actus virtutis aut vitij non sumunt speciem nisi ab obiecto. Ex altera verò parte videtur ratione probari, circumstantiam non debere esse per se, & directo voluntariam: tum quia peccatum est quādo cūque quippiam agitur contra legem Dei, etiam si is, qui peccat, per se & directo voluntatem non habeat contra Dei legem agendi: tum quia actus est malus quādo cūque rectæ rationi est dissentaneus, quamuis agens nō velit huiusmodi actum quatenus rectæ rationi cōtrarium. Hanc quæstionem multis in locis Caietanus proposuit, sed nunquam meo iudicio, plenè dissoluit; sed tandem ille confitetur se in hac quæstione soluenda malle discipulum esse quam doctorem, quoniam, inquit, docere nec me nec alios noui.

Nos vero, vt eam diluamus, prius animaduertendum arbitramur, esse quosdam actus exteriores siue bonos siue malos, qui speciale voluntatis propositum requirunt, quoniam in huiusmodi proposito, & intentione voluntatis consistunt, & perficiuntur. Exempli causa, specialis obedientia à cæteris virtutibus distincta non est, nisi imperantis legem aut præceptum serues ea speciali voluntate, vt iubenti pareas: sic etiam specialis, vt vulgo vocatur, inobedientia non est, nisi præceptum violes eo animo & mente, vt contra imperata facias. Pari ratione non es alteri de te bene merito gratus, nisi acceptum beneficium compenses eo animi proposito, vt gratias beneficienti agas vel referas: sic etiam e contrario, ingratus non es, nisi beneficium acceptum deneges animo ingrato. **Alij verò** sunt exteriora opera, quorum bonitas aut deformitas specialem animi voluntatem non postulat, eo quod in obiecto & materia exteriori consistit, quale est homicidium, adulterium, furtū, sacrilegium, & similia; quorum operū prauitas in obiecto exteriori consummatur, in quo sita est. In hac igitur quæstione duæ sint præceptiones certæ. **Prima est;** Quādo cūque opera exteriora peccata talia sunt, quæ specialem animi voluntatē requirant, in qua perficiuntur, necesse est, speciali voluntatis proposito, & directo esse voluntaria, vt actibus specialē curpitudinem tribuant; velut, si quis ieiunium id Ecclesia indictum, prætermittat, aut sacris

Caiet. 1. 2.
q. 72. a. 9.
¶ 1. 2. q.
73. a. 8. ¶
1. 2. q. 76. a.
4. ¶ 2. 2.
q. 13. a. 2.
ad 3.

quibus interesse, lege Ecclesie compellitur non adfit, is contra temperantiam vel religionem peccat, non tamen semper speciale hominis non obediens crimen admittit. Item qui in alterum de se bene meritum, peccat, non est semper ingratus: nec item qui opere vel exemplo suo, occasionem peccandi alteri præbet; aut qui verbo vel consilio alterum ad peccandum inducit, speciale scandalum peccatum committit; nisi ea voluntate & animo fecerit, ut ille peccet; quoniam scandalum, ut speciale peccatum sit, huiusmodi specialem animi voluntatem deposcit: Eodem modo is cuius causa alter in lethale crimen incurrit, non est propterea homicida spiritualis alterius, quoniam id non facit specialiter, ut ille alter Dei gratiam & charitatem amittat. Pari ratione cætera peccata, quæ in actu exteriori consistunt, ut sint specialiter peccata ex odio in alterum, ex contemptu, ex invidia, ex ira, ex superbia, specialem animi voluntatem, & propositum postulat. Quare in his omnibus peccatis, ut circumstantia specialem deformitatem præster, debet esse per se, & directò voluntaria.

Altera præceptio est: Peccata, quorum prauitas in actu exteriori proprium obiectum, & materiam habenti consistit, non requirunt specialem voluntatem, ut specialia peccata sint. Ex quo efficitur ut eiusmodi peccatis circumstantia, licet solummodo sit indirectò & non per se voluntaria, specialè det actui deformitatem: veluti si Titius furetur eo animo, ut adulterium committat, verè fur est, quamvis furtum non velit per se & directò, sed propter adulterium. Item si Caium occidat ut eius bona diripiat vel eius uxorem accipiat, verè est homicida, etiam si occidat causa, & studio furti committendi aut explendæ libidinis gratia. Item si quis furandi voluntate rem alienam, quæ nouit esse sacram vel in loco sacro depositam asseruatam siue relictam, clam sibi capiat, verè est fur sacrilegus, quamvis nollet rem alienam esse sacram, vel in loco sacro asseruari. Item si Titius occidat Caium, sciens esse Clericū, quem tamen nollet esse clericum, verè est homicida sacrilegus. Si quis item libidinis gratia, cum foemina sibi sanguine cōiuncta scienter coierit, verè incestum admittit, quamvis nollet esse consanguineam, & sibi cognatam & propinquam. Et si quis contra votum castitatis Deo nuncupatum cum scorto rem habeat, coitus est cōtra religionem sacrilegus, etiam si per se & directò luxurie, & libidinis gratia peccet.

Ex his perspicitur. Primò ad peccatum sufficere si quis scienter agat contra legem Dei, vel relictam ratione, licet solius voluptatis, & delectationis gratia opus efficiat, nec velit opus per se & directò ut diuinæ legi vel rectæ rationi cōtrarium. Secundo verum esse, quod docet S. Thomas, peccata à conuersione in obiectum speciem sumere; non ab auersione, quæ ob admissum peccatum nos ipsi auertimus, & alienamus à Deo: cuius rei rationem reddit, quia conuersio, inquit, in obiectum est per se & directò voluntaria, non autem auersio: & peccatorum species sunt ab eo, quod est per se & directò voluntarium. Hæc omnia sunt vera iuxta duas paulò ante traditas præceptiones: quoniam auerti & disiungi à Deo, quod

est gratiam & charitatem amittere, speciale peccatum esse non potest, nisi eo speciali animo & voluntate faciamus, ut contra gratiam, & charitatem peccamus. Sufficit autem ad speciale peccatum conuerti ad obiectum, quod est per se malum, siue id mali per se & directò, siue indirectò, implicite & tacite velimus.

Secundò queritur, Quænam circumstantia possit tribuere speciem peccati? Respondeo, ex septem circumstantijs, quas Theologi enumerant hoc carmine comprehensas.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, Cur, quomodo, quando.

Prima Circumstantia, *quis*, quæ est qualitas & conditio operantis, potest prestare speciem actui siue in bonis siue in malis, si fuerit homo voto, iureiurandouè adstrictus. Item si ratione muneris & officij sui ad aliquid faciendum, impediendum, vel euitandum se alteri obstrinxerit, aut si speciali lege, præcepto, iureuè alio aliquid exequi, & obedire cogatur. Ex quo fit, ut qui ratione publicæ administrationis furta & homicidia impedire debet, sequuta damna ob negligentiam suam resarcire & compensare eum oporteat, licet alter, qui officio tali non fungitur, ad restituendum compellendus non sit.

Secunda Circumstantia, *quid*, quæ est qualitas, conditio, aut quantitas obiecti, aut materij, in qua actus versatur, tribuit speciem actui, si sit is, in quem peccatur, persona sacra & religiosa, si sit sanguine coniuncta, aut sit publica: Item si res in qua peccatur, sit sacra. Ex quo efficitur, ut si quis parentem occidat, sit parricida, quia agit contra pietatem parentibus debitam: & qui Clericum interimat, sit homicida sacrilegus, & qui rem sacram furatur, sacrilegus fur. Sequitur etiam ut sicut obiectum dat speciem actui, sic etiam numero multiplicatum, multiplicet peccati numerum, non speciem. Ut si quis vno voluntatis actu velit tres homines necare, aut si vno teliactu tres occidat, aut vno ictu tres clericos percutiat & vulneret. Si quis vno mentis actu velit tria adulteria, vel tria periuria, aut velit tria ieiunia ab Ecclesia indicta soluere: aut tria sacra prætermittere, quibus interesse debet, perinde peccat, ac si tria numero eiusmodi peccata committat. Et idem de cæteris iudicandum: quia sicut res obiecta speciem præbet, sic quoque numerum dat. Secundo sequitur, ut si quis velit, & operet simul vel æquè duo aut tria peccata specie ex obiectis distincta, peccatū admittat in duplici, vel triplici specie constitutum: ut si Titius vnicæ & simplici voluntate velit homicidium, furtum & adulterium, tota huiusmodi voluntas licet sit vna, habet triplicem deformitatem, & turpitudinem specie & ratione distinctam.

Tertia Circumstantia, *ubi*, qui est locus, tribuit speciem aliquando furti: ut si res profana in loco sacro deposita asseruatæ surripiatur, est furtum sacrilegum: Aliquando luxuriæ, ut si quis cum foemina rem habeat in loco sacro, est luxuria sacrilega: Aliquando ex hoc, quod reus ad Ecclesiam cōfugiens ab ea extrahitur, sumit speciem peccati: quoniam contra immunitatem Ecclesie peccatur. In his omnibus locus sacer dat speciem peccato, quia vel polluitur & violatur sanctitas templi, aut agitur contra venerationem

vel im-

S. Th. 1. 2.
q. 2. art. 1.

vel immunitatem loco sacro debitam. nam templa consecrantur, ut in eis tanquam in locis sanctis res diuina fiat, & ut fontes in certis delictorum generibus eorum sanctitate tanquam propugnaculo protegantur, ut tuti sint, nec inde a uelli sine piaculo possint. At uero si quis peieret in loco sacro, uel alium conuictis afficiat, non est speciale peccatum ex eo quod uel periurus sit, uel contumeliosus in alterum in loco sacro.

Quarta Circumstantia est: quibus auxilijs, ut puta si Titius Christianus & Catholicus utatur auxilio Turcarum, uel Hæreticorum, uel Paganorum. Item si quis ad peccandum socios & admistratos adsciscat sibi; tunc enim est causa, cuius motu, impulsu, consilio, hortatu, ductu, imperio, & auctoritate cæteri peccant: Item ad hanc circumstantiam reducitur omne id, quod quis eligit tanquam uile ad finem, quem sibi constituit, assequendum: ut si homicidium eligat propter adulterium; furtum ad eleemosynam porrigendam; mendacium ad seruandam vitam alterius, uel ad fe tuendum. Ex his intelligitur, quando huiusmodi circumstantia speciem nostris actibus præbeat.

Quinta Circumstantia, Cur. Est finis uoluntate operantis adiectus; ut si quis cupiditate turpis lucrari aliquid perperam faciat, eleemosynam erogat propter inanem gloriam; si furetur propter adulterium; adulterium enim non est proprius finis furti; sed uoluntate efficientis accedit. Quatenus furtum eligitur ad adulterium assequendum, est circumstantia. Quibus auxilijs, ut ante dixi: quatenus uero adulterium est, id cuius gratia furtum admittitur, est circumstantia finis. Ex quo planè constat, quando huiusmodi circumstantia speciem nostris actibus afferat.

Sexta Circumstantia est: Quomodo, qui est modus quidam actioni ueluti si quis occidat alterum dolo, fraude, proditione, insidijs, uel pecunijs ad id acceptis; item si quis occidat de industria, aut casu; si quis peccet scienter, aut per ignorantiam; si quis alienam rem surripiat clam, aut manifestè; alteri detrahat apertè uel occultè: si quis legat per iniuriam uel absq; ea; si Titius quippiam agat cum detrimento vicini, aut secus. Nunquam autem huiusmodi circumstantia speciem actibus præstat, nisi modus ad substantiam actionis quadam ex parte pertineat. Sic enim differt furtum à rapina: nam furtum, est rei alienæ usurpatione in scio domino; at rapina est domino sciente & renitente.

Ultima Circumstantia est, Quando, quod est tempus in quo actio fit: Ex qua circumstantia leges distinguunt furem diurnum à nocturno. Vtrum uero peccata eo ipso quod fiant sacro & festo tempore, sint deteriora, aut nouam speciem accipiant, dicemus loco suo in explicatione tertij præcepti Decalogi.

Tertio quæritur, An actus possit esse in genere moris indifferens, hoc est, qui nec sit bonus nec malus, nec ullius uirtutis officium, nec uitij opus nec rectæ rationi cõsentaneus, nec dissentaneus: S. Thomas, & cæteri Theologi planè docent, esse actus ex obiecto uel specie indifferentes. Verùm tota controuersia est, an possit esse actus medius, & indifferens singularis, qui sit vnus à cæteris nu-

mero distinctus: duæ sunt opiniones, Prima docet esse non posse: ita opinantur S. Thomas, & omnes eius discipuli, Capreolus, Conradus, Cateanus, & alij: sic etiam Albertus, Aegidius, Richardus, Durandus, Gregorius, & Maior. Id probat, quia opus quod facimus, aut propter rectam rationem facimus, aut secus. Si propter rectam rationem, est bonus; sin minus est malus, quia eo ipso quod homo est recta ratione præditus, debet agere secundum rectam rationem: alioqui perperam, quia contra naturam suam facit; quippe qui natura & ratione abuti uideatur. Deinde uerum otiosum est malum, siquidem de eo sumus rationem reddituri: ut otiosum uerbum est, teste Gregorio homil. 6. in Euangelia, quod non est iuxta necessitatem, aut quod uacat debita uilitate; aut, teste Basilio in Moralib. reg. 25. c. 2. & in regulis breuior. interrogat. & response 23. Gregor. hom. 5. in Euangelia, otiosum uerbum est, quod in bonum vltim non dicitur: ergo otiosum opus est, quod caret uel necessitate, uel uilitate debita, aut quod in bonum finem non refertur. Denique si actus essent medij, & indifferentes, posset ex ipsis frequenter repetitis habitus indifferens generari: sed in moribus habitus medius, & indifferens Philosophi nequaquam posuerunt. Secunda opinio affirmat actus posse esse indifferentes. Ita sentiunt Bonauent. 2. d. 41. ar. 1. q. 3. Scot. 2. d. 41. q. 1. & quod. 18. ar. 1. Gabriel. 2. d. 41. q. 1. ar. 2. conclus. 1. Almai. tract. 1. moral. c. 14. dub. 2. Eorum rationes sunt. Primò quia si quis eleemosynam dederit absq; ullo studio & amore honestatis, non est actus uirtutis: quia, teste Aristotele, ad uirtutem requiritur ut actus fiat, primò scienter: secundò ex electione: tertio ob honestatem: nec dicendum est huiusmodi actum esse malum, quoniam non fit alicuius mali gratia, sed tantum ex quadam naturali commiseratione in alterum, ergo est actus medius & indifferens. Item quis potest quis sciuit frigare, confricare manus ob solum naturæ commodum, scilicet ut frigus naturæ cõtrarium depellat: Si quis itidem nallum aut alium purget solum, gratia se molestia leuandi, actus est indifferens. Potest item quis deambulare, aut rus exire, res rusticas inuolere, tantum reficiendi animi, & naturæ causa; si quis item, teste Bonauentura alterum saluet urbane, aut alicuius inopiam subleuet sola miseratione motus, huiusmodi actus nec sunt boni, quia non fiunt ob honestatem; nec sunt mali quia cum recta ratione non pugnant, ergo medij sunt & indifferentes. Certè in quæstione hac nec est efficax ratio, quæ primam opinionem cõcludat, nec quæ secundam ita confirmet, ut primam prorsus oporteat deserere, ut quidam existimant. Et inter Patres Hieronymus apertè confitetur esse aliquos actus medios & indifferentes. Quæ es (inquit) sunt deambulare, confricare manus aut barbam, proijcere purgamenta naribus, aluum exonerare. Augustinus uero omnes prorsus actus indifferentes uidetur excludere. Prior, inquit, Bonauentura, sententia uitam nostram astringit, & contrahit, posterior uero remittit & laxat. Primum igitur conuenit inter omnes, actus omni rationis deliberatione vacantes, nec bonos esse nec malos in moribus: uerùm de his præfens quæstio non est, quia non sunt actus in genere moris constituti,

S. Tho. 2. 2. q. 18. ar. 3. et o. Alber. 2. d. 40. ar. 4. Aegid. 2. d. 40. q. 2. 4. Richa. 2. d. 40. ar. 2. q. 3. Dur. 2. d. 40. q. 1. Grego. 2. d. 38. quæst. 1. Mai. 2. d. 41. q. 3. Capr. 2. d. 40. q. 1. Ca. set. Conra. Medin. 1. 2. q. 18. ar. 8. c. 9. Matth. 1. 2.

Hiero. epif. 21. quæ est ad Aug. Aug. in li. contra Iul. præsertim lib. 4. c. 3.

cum careant deliberatione rationis, siue qua genus moris nulla ratione consistit. Secundò dubitari, non potest: quin bonus sit actus, quo quippiam facimus ad tuendum & conseruandum ius, & vitam nostram aut nostrorum: nam vitã tue-ri est recte rationi consentaneum, & nos ad id omnino propensos auctor naturæ procreauit, imò res vnaquæque instinctu naturæ sibi nocitura aspernatur, refutat, ac defugit. De his igitur actibus præsens quæstio non intelligitur. Tertiò Dubitari etiam nequit, quin opus sit malum, si otiosum sit, hoc est, quod necessitate vel vtilitate debita caret. Ideo enim dicitur otiosus quis, quia negotio necessario vel vtili & debito vacat. Ergo pari ratione otiosum est opus, quod sine debita necessitate vel vtilitate geritur. Tota igitur controuersia in eo posita est, an actus ex rationis deliberatione facti, solum propter nostrã vitæ commoda, hoc est, ad recreandam tantummodo cum quadam deflectione naturam sine alia necessitate, vel vtilitate debita, sint actus indifferetes, nam si fiant ob necessitatem, vel vtilitatem debitam nostram, vel aliorum, tunc actus boni sunt, quia recte rationi conueniunt, vt indigentem subleuemus. Prima igitur opinio docet, prædictos actus esse otiosos, & proinde malos, si solum fiant, sine vilo vitæ & naturæ commodo. Secunda verò opinio tradit esse indifferetes, quia finis quod est naturæ commodum, nec est bonus, nec malus: nec homo, quatenus homo est, lege vlla compellitur ad operandum ob honestum finem dummodo nihil agat contra recte rationis iura, siue leges debitas honestatis. Et profectò, inquit huius opinionis auctores opus factum ob naturæ vtilitatem, non videtur esse actus virtutis: Virtus enim in arduo & difficili versatur; at opus quod fit ob iucunda naturæ commoda, non est arduum aut difficile: nam ad huiusmodi bonum brutæ etiam animantes sunt sua natura procliuës. Mihi prior sententia videtur esse probabilior, & verior: nam actus bonus est quomodo sit aliquid vt naturæ vtile, & salutare; quoniã bonum est respue-re, & declinare, quæ naturæ nocent, sequi & amplecti, quæ sunt naturæ grata, & iucunda: quare bonum est si manus confrices, vt frigus natura contrarium & inimicum depellas: si nasum aut aluum purges, vt te omni molestia liberares, si naturali quadam commiseratione motus alteri bene facias, indigentiam alterius subleues, alterum vrbane salutes, humaniter excipias: si adipiscendi, augendi, & retinendi commodi causa quippiã efficias. nec requiritur ad bonitatem horum & aliorum similibus, vt fiant studio & causa certæ aliquid virtutis & honestatis: satis est, si fiant gratia eius, quod est nostræ naturæ commodum, & vitæ eius, quod naturæ molestiã adferat, hic enim finis rationi est consentaneus. Et quum obijcitur, quo pacto fieri possit, vt actus aliquis in specie sit medius & indifferens, & non vt indiuiduus: nihil enim in genere & specie reponitur, quod indiuiduum certum & definitum non sit. Respondeo, Actum dici per speciem suam & naturam indifferentem; quia ex re obiecta in qua versatur, nec bonitatem, nec prauitatem trahat, non quiritur in specie aliqua, & genere constitutus, & indiuiduus nõ sit: quemadmodum ergo homo per se

natura sua non est affectus colore, ex accidentibus tamen, quæ habet vt indiuiduus, candidus est aut ater, sic actus quidam per se & natura sua nec sunt boni, nec mali, sed ex circumstantiis, cū quibus sociantur, tales existunt & nõ indifferentes.

Quartò quæritur, An omnis circumstantia actus exterioris relata ad actum voluntatis internum transeat in obiectum. Quæstio non intelligitur de ijs adiunctis, quæ ipsum volutatis actum comitantur, aut consequuntur: vt cū Titius vehementer irascitur, dolet, aut tristatur, aut cum ardentem quippiam amat vel odio habet, sed de ijs, quæ actum exteriorem, quem obiectum sibi & propositum voluntas habet, comitantur, antecedunt, vel consequuntur, & denique circumstant: nec enim dubitari potest, esse modum actus interni cum repide, remisse & frigide quippiam amas, cum feruenter diligis, aut vehementer doles; sed merito dubitatur, an cū vis in loco sacro rem cum foemina habere, vel rem loco sacro depositam & asseruatam furari, locus sacer, sicut est circumstantia furti quod fit; sic etiam sit circumstantia malæ voluntatis. Quidam existimant circumstantias omnes operis externi relatas ad voluntatem, quæ opus externum volumus, in obiectum aut partem obiecti transire; quod probant primò, quia omnes circumstantie sunt voluntariæ; ergo voluntatis actus in omnibus terminatur. Secundò, quia voluntas habet vt obiectum sibi propositum ipsum opus externum: ergo eo ipso vult quidquid antecedit, comitatur, consequitur & circumstat opus: vt si velis furari rem sacrã, vel magnam pecuniæ quantitatem, vel in loco sacro rem depositam furripere vel clericum occidere, vel quippiam ob inanem gloriam efficere, tua voluntas tanquam partem obiecti habet finem, & quantitatem furti, & qualitatem ac conditionem eius, contra quem peccas, aut cum quo turpiter & perperam facis, & locum ac tempus, & quamcumque aliam circumstantiam operis, quod implere desideras. Alij verò negant omnem circumstantiam operis externi in obiectum abire ad voluntatem relata, quoniam etiam si finis, locus, tempus, quantitas, & qualitas, ac modus & cõditio vel rei, in qua opus externum versatur, vel eius, cõtra quem, vel cum quo peccatur, migret in obiectum, vel saltem obiecti partem; at hoc non videtur locum habere in conditione, & qualitate eius, qui agit vel facit: vt si Titius voti vel iurifurandi religione deuinctus velit quippiam facere, in quo voti vel iurifurandi vinculum soluitur, non videtur tanquam obiectum habere suæ personæ conditionem: sive eum iurasse nunquam se amplius furaturum, deinde velle furari, furtum sibi vt obiectum proponit, non iurifurandi violationem. Mihi probabilior prima opinio videtur: eam tamen sic intelligo: omnis circumstantia operis externi, quod voluntas concupiscit, eo ipso, quo est voluntati nota, aut nota esse debet, est voluntaria directò & expressim, aut saltem indirectò & implicite; & propterea est obiectum pars obiecti, quod sibi propositum voluntas: nam voluntaria esse nõ potest, nisi ad eam referentem vel implicite voluntas feratur: sed obiectum voluntatis est id, in quo voluntas ipsa versatur, terminatur. Nec obest, si dixeris velle

voluntatem

Ocham,
quodlibet 3.
q. 16. Gab.
3. d. 23. q. 1.
a. 1. Cai. l.
2. q. 18. art.
10.

voluntatem opus exterius vt obiectum, sed quæ ipsum opus circumstant, velle vt obiecti conditiones adiunctas: nam eo ipso quo voluntas vult operis adiunctas conditiones, habet eas vt sui obiecti partes: id, quod volumus nostræ est voluntatis obiectum: ergo si volumus operis circumstantias, in eas tanquã in obiecta vel obiecti partes ferimur. ite si aliqua circumstantia operis nos per iustam & probabilem ignorantiam bona fide later, voluntaria non est; quia in obiectum voluntatis non cadit: ergo si est voluntati nota, in obiectum transit non quidem primum sed secundarium. Et is, qui voti vel iurifurandi vinculo obstrictus delinquit contra votum vel iururandum, nõ solum vult opus exterius, in quo peccat; sed etiam vult sui voti vel iurifurandi violationem; nam si sui voti vel iurifurandi memor & concius peccat, eo ipso vult contra iururandum vel votum quippiam efficere. Quibusdam hæc quæstio videtur esse non rei sed nominis: quoniam quidquid sequamur, dicere oportet circumstantias operis voluntarias esse; siue quia in obiecta transeant, siue quia obiecti conditiones sint. Si dicas, cur dicuntur circumstantiæ, si sunt voluntatis obiecta. Respondeo cum Ochamo & Gabriele esse circumstantias actuum exteriorum, qui sunt actus cuiuscunq; alterius facultatis præterquam voluntatis, sed ipsius voluntatis sunt obiecta secundaria. Circumstantia enim actus est id, quod ad substantiam actus non pertinet, & quo variato nõ variatur actus: vt si speculeris, disputes, vel deambules modò ob honestatem & virtutem, modò ob inanem gloria, idem actus permanet. At si velis poenitentiam agere nunc metu gehennæ, nunc amore Dei, substantia actus mutatur, hoc est, non permanet idem voluntatis actus. ergo finis est circumstantia actus exterioris quia cum mutatur, actum exteriorem non variat, sed non est circumstantia voluntatis, quoniam si mutatur, variat omnino voluntatis actum.

Cap. V.

De bonitate, & turpitudine actuum interiorum voluntatis.

PRIMO queritur, An bonum & malum sint differentie secundum substantiam actuum interiorum voluntatis: ita vt eius actus bonus interior semper sit per rationem, & substantiam ab actu malo distinctus. Dux sunt opiniones: prima tradit esse differentias secundum substantiam actuum interiorum voluntatis, esse verò differentias secundum accidens actuum exteriorum, hoc est, aliarum viriũ aut facultatum. Ita sensit Conradus, Capreolus, & Ferrariensis, & huius sententia S. Thomam fuisse contendit. Probant, quia actus eatenus est in genere moris, quatenus est voluntarius & liber: ergo si actus quatenus est voluntarius, mutatur, eo ipso per naturam, & substantiam in totum variatur. Sed actus voluntatis interior de bono in malum mutari non potest nisi quatenus liber & voluntarius existit, ergo in sua natura & substantia mutatur, si ex bono transit in malum. At verò actus exterior quia extrinsecus solum est voluntarius ob imperium voluntatis & rationis; ideo potest idem in sua natura

& substantia permanere, quamuis voluntatis imperium mutetur, vt planè constat in eo, qui deambulat ob honestatem: & deinde mutata voluntate & animo in deambulatione perseverat ob malum finem sibi propositum. Secunda opinio docet bonum & malum tum actuum exteriorum, tum interiorum, voluntatis esse secundum accidens differentias. Ita sentiunt Bonaventura, Durandus, Caietanus, Maior & alij. Hæc opinio quibusdam iunioribus verior apparet: quod probant. Primò quia verum & falsum duntaxat assensum intellectus secundum accidens distinguunt: nam Socrate sedente, assensus meus, quo assentior, Socrates sedet, est verus: Socrate veròistente, si permaneam in eodem iudicio, & sententia, qua credo Socratem sedere, assensus est falsus; & ita docuit Aristoteles, orationem esse veram aut falsam sola mutatione rei obiectæ. ergo bonum & malum solum etiam secundum accidens actuum voluntatis distinguunt: quoniam sicut verum & falsum in respectu, & ordine ad rem obiectam consistunt, ita bonum & malum in comparatione cum ipsa ratione; & sicut potest res obiecta mutari absque vlla mutatione assensus: sic etiam potest nostra ratio variari absque vlla varietate in actu voluntatis facta. Deinde idem actus voluntatis aliquando primò non est malus, quia nihil ratio ante considerat, & animaduertit; & deinde incipit esse malus, quia continuatur iam considerante & animaduertente ratione. Item fieri, potest: vt quis in actu voluntatis persistat, etiam post Principis vel Prætoris & Magistratus interdictum, per ignorantiam vel obliuionem, mala fide contractam & susceptam. proinde ante legem auctoritate Principis latam, erat bonus cum nulla lege vetaretur; post interdictum verò Principis quod lateret per ignorantiam, vel obliuionem crassam incipit esse malus: ergo actus voluntatis sola accessione præcepti vel legis, potest ex bono fieri malus. Si Titius (v.g.) vult feria quinta ante mediã noctem carnis vesci, & deinde post mediam noctem exactam, id ipse sua culpa ignorans, in eadem voluntate persistit, in eo actus voluntatis ex bono fit malus. Item cum presbyter vult in æde sacra rem diuinam facere, & deinde Superiore id prohibente, in eadem voluntate perseverat, ex bona in malam transit voluntas. Postremò genus moris naturæ accedit; sicut etiam ars naturæ iam ante constituitur, tanquam quidam adhibitus ornatus adiungitur: sed vna eademque materia artificis ingenio, & opera potest diuersas species & formas artis suscipere: ergo vnus & idem naturæ actus potest in genere moris diuersas species secundum bonum & malum habere, quoniam tum ars, tum etiam genus moris sunt naturæ accidentia, at naturæ substantiam accidentia mutare non possunt. Mihi verò prior sententia multo magis arridet, quoniam variato obiecto substantia & natura actus mutatur, cū ab obiecta re actus specie suam, naturã & substantiam sumat; sed voluntatis obiectum est bonum, honestum, iucundum, vel utile, à ratione propositum: at ratio proponit & offert bonum, voluntati suis circumstantijs determinatum. ergo quandocunq; actus voluntatis interior ex bono fit malus, mutatur eius obiectum

Bona. 2. d.
41. a. 1. q. 2.
Dnr. 2. dist.
40. q. 3. Co
ie. 1. 2. q. 19.
art. 1. q. 9.
20. art. 6.
Maior. 1. d.
17. q. 8. Me
di. 1. 2. q.
19. art. 1.

Coma. 1. 2.
q. 19. art. 1.
c. 2. d. 40. q.
1. ar. 1. Fer
riensis. li. 3.
con. gen. c.
11. Ocham
& Gabr. 2.
d. 41. q. 1. a.
2. Richa. 2.
d. 40. ar. 2.
q. 1. Alon
tra. 1. Mo
ral. c. 6.